

Dejan Kosanović

UBISTVO SRPSKE KRALJEVSKOJ PORODICI

Jedan Pateov film iz 1903. godine

Meseca juna 1903. godine tada vodeće svetsko filmsko preduzeće "Braća Pate" (Pathé Frères) iz Pariza proizvelo je i stavilo u promet film *Ubistvo srpske kraljevske porodice* (*Assassinat de la famille royale de Serbie*) – inspirisan Majskim prevratom u Beogradu i ubistvom vladajućeg kraljevskog para, Aleksandra i Drage Obrenović. Film je odmah zainteresovao gledaoce, svakako najvećim delom zbog dramatičnog istorijskog povoda, te je postao sastavni deo repertoara putujućih bioskopa širom Evrope tokom 1903. i 1904. godine, a njegovo prikazivanje se nastavilo i sledećih godina. Pored navedenog originalnog naslova javlja se i kao *Ubistvo Kralja i Kraljice Srbije* (*Assassination of the King And Queen of Serbia*), *Beogradska tragedija* (*La tragedia di Belgrado*), *Kraljevsko ubistvo u Srbiji* (*Der Konigsmord in Serbien*), *Kraljevsko ubistvo u Beogradu* (*Kraljevski umor v Belgradu*), *Ubistvo srpskog kraljevskog para* (*Ermordung des serbischen Konigspaares*), kao i u još nekim varijantama ovih naslova, što je svakako zavisilo od vlasnika putujućih kinematografa koji su konačno uobličavali nazive filmova za plakate i novinske oglase.

Kopija ovog filma, nažalost, nije sačuvana, te tako o njemu možemo da stvorimo sliku samo na osnovu dostupnih sekundarnih istorijskih izvora.

U katalogu preduzeća "Braće Pate" za 1903. godinu ovaj film je naveden pod rednim brojem 984.¹ Pored naslova navedena je i dužina filma – 35 metara (oko 115 stopa u engleskoj verziji), kao telegrafski kod za naručivanje filma koji je glasio "Chat". Uz to je u katalogu otisnut i jedan fotogram iz filma – jedina fotografija na osnovu koje možemo da steknemo sliku kako je film

1 Preduzeće "Braće Pate" izdavalо je, počev od 1900. godine, svoje kataloge snimljenih filmova. Svi su filmovi bili numerisani po redosledu proizvodnje, odnosno puštanja u promet, a pored broja i naslova svaki film je imao i svoju telegrafsку šifru (kod) za naručivanje. Katalozi su objavljivani u mnogim zemljama gde je "Pate" imao svoja predstavnštva, na raznim jezicima, ali broj i šifra nikada nisu menjani.

likovno izgledao (o čemu će kasnije biti još reči). Film je pripadao žanru "lažnih filmskih žurnala" (*actualité truquée*) ili "rekonstruisanih aktuelnih događaja", što je bila uobičajena praksa filmskih proizvođača krajem prošlog i početkom ovog veka. U stvari, bili su to kratki igrani filmovi koji su pretendovali da na autentičan način gledaocima prenose neki savremeni događaj. O snimanju ovakvih filmova, pišući u svojim uspomenama o saradnji sa glavnim rediteljem svoga preduzeća, Šarl Pate (Charles Pathé) kaže:

"... Kada sam mu skrenuo pažnju na aktuelnosti, on im se posvetio punom žestinom svog korzikanskog temperamenta. Tako su se postepeno na svim ekranima sveta pojavili filmovi: Katastrofa Martinika, Drajfusova Afera, Burski rat, Rusko-japanski rat, Ubistvo srpske kraljice Drage i mnoge druge aktuelnosti, sve, naravno, potpuno rekonstruisane."²

Na osnovu ovog teksta mogli bismo zaključiti da je film *Ubistvo srpske kraljevske porodice* realizovao glavni reditelj preduzeća "Braća Pate" Ferdinand Zeka (Ferdinand Zacca). O tom pitanju je francuski istoričarfilma Žorž Sadul (Georges Sadoul) napisao:

"... Iako Zeka sebi pripisuje autorstvo, ipak izgleda da je to bilo Lisien Nongie (Lucien Nonguet) koji se, počev od 1903. godine bavio prvenstveno režijom scena aktuelnosti. Radilo se, naravno, o aktuelnostima rekonstruisanim i snimljenim u ateljeima ili u okolini Pariza."³

Danas je, na osnovu mnogih kasnijih istraživanja, u potpunosti prihvaćeno da je reditelj ovih filmova bio Nongije. Što se tiče inicijative i autorstva filma *Ubistvo srpske kraljevske porodice*, ukoliko je to za nas uopšte važno, trebalo bi ga pripisati i Šarl Pateu (opšta inicijativa i vodenje repertoarske politike) i Ferdinand Zeki (umetnički nadzor) i Lisjen Nongieu (realizacija filma). Ipak, zašto je i kako došlo do snimanja ovog filma, za nas će i dalje biti tajna i oblast istraživačkih prepostavki.

ISTORIJSKI POVOD

Godine 1804. izbio je Prvi srpski ustank; posle više vekova robovanja pod Turcima srpski narod je izvojevao slobodu i Srbija je bila samostalna do 1813. godine, kada su Turci savladali ustanike. Na čelu ovog Prvog srpskog ustanka bio je Đorđe Petrović – Karadorde, čiji su potomci kasnije pretendovali na srpski presto kao dinastija Karadorđevića. Godine 1815. izbio je Drugi srpski ustank na čijem je čelu bio Miloš Obrenović. Pod njegovim vodstvom, više diplomatijom nego li oružjem, Srbija je dobila izvesnu nezavisnost u okviru Otomanskog carstva, a Miloš je od Sultana priznat za naslednjog kneza (1830.)

2 Charles Pathe: *De Pathé Frères à pathé Cinéma*, glava V, str. 58, Izd. Denoel, Pariz 1947.

3 Georges Sadoul: *Histoire Générale du Cinéma, Les pionniers du cinéma 1897-1909.*, st. 330.

i tako je začeta druga srpska dinastija – Obrenovići. Obrenovići su vladali do 1842. godine, Karadordevići (Aleksandar, sin Karadordev) 1842-1858, zatim ponovo Obrenovići. Tokom druge polovine XIX veka politički život male Kneževine (od 1883. Kraljevine) Srbije bio je, pored ostalog, obeležen i dinastičkim sukobom: od 1858. godine na prestolu su bili Obrenovići, a u emigraciji (Švajcarska, Francuska, Rusija) su živeli pretendenti – Karađorđevići.

Poslednji vladar iz dinastije Obrenović, Aleksandar (rođen 1876. godine), stupio je na presto kao maloletnik 1889, da bi 1894. godine zbacio Namesnike, proglašio sam sebe punoletnim i preuzeo stvarnu vlast u Srbiji. Pod neprekidnim pritiskom velikih sila, od kojih je svaka imala svoju balkansku politiku (Austro-Ugarska, Rusija, Turska), bez podrške građanskih partija koje su se međusobno borile za vlast, sklon samovolji i političkim smicalicama, Aleksandar Obrenović je veoma brzo okrenuo protiv sebe sve slojeve tadašnjeg srpskog društva. Poseban skandal je predstavljala njegova veza i kasnija ženidba (1900) sa Dragom Mašin, bivšom dvorskom damom njegove majke. Starija od njega i životno iskusnija, Kraljica Draga je snažno uticala na postupke Kralja Aleksandra i time doprinela da njegova popularnost potpuno opadne.

Velika grupa oficira Srpske vojske i nekoliko opozicionih političara, koji su bili povezani sa pretendentom Petrom Karadordevićem, organizovala je zaveru sa ciljem da se odstrane Obrenovići i na presto dovedu Karadordevići. U noći 11. juna 1903. godine (29. maja po julijanskom kalendaru koji je tada bio primenjivan u Srbiji) grupa oficira zaverenika je nasilno prodrila u Dvor, ubivši nekoliko Kralju vernih stražara i oficira. Dalji tok događaja tokom te noći imao je dramatični karakter: iako su nekoliko puta pretresli celu zgradu Dvora, zaverenici nisu mogli da nadu kraljevski par koji je bio sakriven u budoaru kraj spavaće sobe, čija su vrata bila skoro neprimetna. I tek pred zoru, skoro slučajno, pronađen je ulaz u tu prostoriju – zaverenici su pozvali kralja da izade i kada je ovaj otvorio vrata, svi prisutni zaverenici – njih desetak – ispraznili su svoje revolvere ubivši na licu mesta Kralja Aleksandra i Kraljicu Dragu koja je bila uz njega. Njihova mrtva i obnažena tela su zatim izbacili kroz prozor u dvorski park.

Ovaj krvavi događaj je užasno odjeknuo i šokirao ceo svet: pre svega činjenica da je jedan krunisani vladar ubijen od strane sopstvenih (i njemu zakletih) oficira, zatim način na koji je prevrat izведен i to ne samo ubistvo kraljevskog para, već i mnogih drugih kralju vernih oficira i političara. S druge strane, javljali su se i glasovi koji su podržavali smenu na srpskom prestolu smatrajući da je attentat samo posledica katastrofalne politike ličnog režima Kralja Aleksandra Obrenovića. A u Francuskoj mnogi su pozdravili novu dinastiju, setivši se da je Petar I Karađorđević, novi kralj, nekada bio u francuskoj vojnoj akademiji Sen-Sir (Saint-Cyr) i da se borio u Francuskoj vojsci za vreme francusko-pruskog rata 1870/71. godine.

FILM

Film *Ubistvo srpske kraljevske porodice* snimljen je svega nekoliko dana posle samog događaja, negde oko 15. juna 1903. godine. Tačan datum snimanja ne znamo, ali oglas kojim se taj film nudi vlasnicima putujućih bioskopa objavljen je već 20. juna 1903. u listu *Putujući zabavljač (L'Industriel Forain)*, što znači da je film već tada bio snimljen, tehnički obrađen i izrađene kopije spremne za prodaju.⁴ Kao i druga ostvarenja te vrste i ovaj film je najverovatnije snimljen za jedan, ili najviše dva dana rada. O snimanju ovog filma nemamo mnogo podataka. Scenograf preduzeća Pate Žorž Dimesnil (Georges Dumesnil) u svojim sećanjima je zapisao zanimljiv detalj: film je realizovan na osnovu prvih novinskih vesti koje su objavljene u Parizu. Prema njima Kralj i Kraljica su bili ranjeni u prostorijama Dvora, zatim izbačeni kroz prozor sa prvog sprata, gde ih je sačekala grupa zaverenika i ubila u dvorskoj bašti. Film je tako snimljen i ta prva verzija filma je puštena odmah u bioskope. Ali dva dana kasnije su stigli i objavljeni u štampi tačni podaci o toku atentata. Zbog gledalaca, da ne bi bilo razlike između filma i novinskih vesti, film je odmah povučen iz bioskopa i jedan deo ponovo snimljen, te je tako nastala konačna verzija filma koja je zatim prikazivana u Francuskoj i u svetu.

Iako kopija filma nije sačuvana, sadržaj možemo prilično tačno da rekonstruјemo na osnovu detaljnih opisa ovog "senzacionalnog filma", objavljenih u reklamnim oglasima i na plakatima. Ovde ćemo koristiti dva osnovna izvora – plakat za predstavu anonimnog kinematografa koji je ovaj film prikazao u Vršcu 24. jula 1903. godine⁵ i oglas objavljen u "Novom listu" u Rijeci 6. novembra 1903. godine za predstavu Elektro-bioskopskog kazališta Dragutina F. Lifke.⁶ Prenećemo oba ova opisa u integralnoj verziji. Najviše podataka o sadržaju filma nam pruža navedeni plakat:

"Ubistvo srpske kraljevske porodice ili Krvoproljeće u Beogradu. U noći između 11 i 12 sati ubice dolaze pred Konak, pokušavaju da uđu, ali ih dvorska straža sprečava, na šta oni razoružavaju stražu i sa uperenim revolverima prodiru u konak. Kralj Aleksandar, koji je predosećao tužnu katastrofu, htio je da se skloni u susednu sobu, ušao je u nju, prišao jednim vratima i osluškivao. Čuo je glasove ubica, prišao jednom stolu i uzeo revolver, a za to vreme je Naumović bacio jedan patron dinamita i razvalio vrata. Voda ubica je stao pred kralja i podneo mu na

4 Podatak prema knjizi Henri Bousquet – Riccardo Redi: *Pathé Frères*, izdavač, "Quaderni di cinema", Firenca, 1992., str. 90.

5 Plakat u zbirci Narodnog muzeja u Vršcu.

6 Dragutin (Karlo) F. Lifka bio je vlasnik putujućeg kinematografa koji je od 1901. godine obilazio skoro sve naše krajeve; verovatno bi se i po drugim gradovima mogli naći u štampi podaci o prikazivanju ovog filma.

potpis dokument o abdikaciji, ali je Aleksandar odbio da to potpiše, već je izvukao revolver i ubio vodu. Na to General-adutant Cincar-Marković iskače iz susedne sobe i staje pred kralja da ga zaštitи, ali ga pogada jedan metak i on pada mrtav pred kraljeve noge. Jedan potpukovnik puca na Kralja. Kraljica Draga pada na kolena pred ubicama i preklinje za milost, ali i nju pogada metak i pada mrtva na pod. Tada se ubice brzo ustremaju na leševe i bacaju Aleksandra i Dragu sa balkona na trotoar. Kralj Aleksandar, koji još nije bio mrtav, pokušava svom svojom snagom da se podigne, ali pada i umire."

Nešto kraći je opis sadržaja filma koji je objavljen u *Novom listu* u Rijeci:

"Najsenzacionalniji živi prikaz, novo još nigdje ne viđeno Umrstvo srbskog kralja i kraljice u beogradskom konaku.

Prizori: Pred konakom urotni oficiri savladavaju dvorsku stražu i prodiru u dvor; savladivanje daljih otpora kraljeve tjelesne garde i kraljevih adutanata; urotni oficiri kralju Aleksandru podnašaju akt odstupa sa priestola, Kralj Aleksandar sa jednim revolverskim metkom ubija jednog oficira urotnika; Kraljica Draga uleće u odaju te moli oficire za milost; razjareni urotnici ubijaju kralja i kraljicu; Urotnici bacaju kralja i kraljicu kroz prozor u dvorsku baštu; poslednji znaci života kralja Aleksandra itd. itd."

Ostali opisi na koje smo naišli nešto su kraći, ali odgovaraju u potpunosti toku radnje koji je ovde naveden. U svojoj *Opštoj istoriji filma* Žorž Sadul je ovako opisao jednu scenu iz filma:

"... Ubistvo srpske kraljevske porodice u kome, u jednom salonu "ampir", Draga Mašin u dugoj beloj spavačici preklinje za milost oficire u kabanicama koji su ubili njenog muža."⁷

Mogao bi se steći utisak da je Sadul video ovaj film; međutim, ovakav opis je dat jedino na osnovu fotografije ove ključne scene iz filma koja je objavljena u katalogu filmova preduzeća "Braća Pate" za 1903. godinu. Na ovoj minijaturnoj fotografiji (formata jednog fotograma iz filma) moguće je razaznati ovu dramatičnu scenu. Ipak, sve se daleko bolje vidi na reklamnoj poštanskoj razglednici do koje sam došao tokom svojih istraživanja i koja je izdata – u Rumuniji.⁸ Na dopisnici piše "Srpska Kraljica Draga preklinje za milost". Moglo bi se pretpostaviti da je bila – u Rumuniji – izdata reklamna serija ovakvih razglednica sa scenama iz ovog ili drugih Pateovih filmova, ali rumunski istoričar filma Bužor Ripeanu (Bujor Ripeanu), koji je želeo da mi pomogne, nigde nije uspeo da uđe u trag bilo kakvoj razglednici ove vrste.

Na fotografiji se uočavaju dva ubijena oficira koji leže na podu, jedan u prednjem planu, drugi u pozadini, delimično zaklonjen kraljičinom figurom.

⁷ Georges Sadoul: navedeno delo.

⁸ Razglednica je vlasništvo gospodje Olge Rackov-Marković iz Beograda. Izdata je u Bukureštu kao poštanska razglednica i na poledini piše: Edit. "Fortuna" Calea Victoriei, 38- Bucuresci.

Prema sadržaju filma, znači, to bi bili oficir koji je podneo na potpis akt o abdikaciji, pa ga je Kralj Aleksandar ubio (u prednjem planu) i Kraljev adutant Cincar-Marković koga su, na filmu, ubili zaverenici i koji je pao kraj nogu svoga suverena (u zadnjem planu). Kralj stoji pred grupom zaverenika, ispružene ruke koja nam otkriva gest odlučnog odbijanja; kraj njega kleči Kraljica Draga, obučena u dugu belu spavaćicu i moli za milost. Oficiri – zaverenici, obučeni u šarolike i neujednačene uniforme (od kojih su neke, verovatno, bile korišćene za snimanje nekih drugih filmova), oštrim pogledima fiksiraju Kralja i Kraljicu, napeti i spremni za napad. Ova scena iz filma je svakako režirana za fotografski aparat, te iako odgovara onome što je snimila filmska kamera, ipak nije fotograf iz filma.

Kada se pažljivo zagleda navedeni katalog preduzeća "Braća Pate", pada u oči da je *Ubistvo srpske kraljevske porodice*, kataloški broj 984, snimljeno u skoro istovetnom dekoru kao i Pateovi filmovi *Napoleon*, kataloški broj 983 i *Smrt Pape Lava XIII*, kataloški broj 990. Po položaju zidova, vrata i prozora, očigledno je da je za snimanje korišćen isti dekor podignut u studiju, s tim što je samo promenjen nameštaj i izmenjeni neki detalji. Na zidovima kitnjasto islikanih kulisa u stilu "ampir" (empire), koje su svakako prethodno korišćene za snimanje filma o Napoleonu, jedina je promena što se u velikim ovalnim medaljonima umesto slova "N" nalazi kraljevski monogram "AO". To nam govori da je za potrebe brzog snimanja "lažnog filmskog žurnala" o Majskom prevratu hitno adaptiran već postojeći dekor koji se nalazio u studiju.

Identifikacija glumaca nije potpuno sigurna, ali prema francuskom istoričaru filma Šarl Fordu (Charles Ford), koji je ovu fotografiju poredio sa drugim fotografijama iz Pateovih filmova toga perioda, Kraljicu Dragu je tumačila Neli Kormon (Nelly Cormon), a Kralja Aleksandra Anri Etievian (Henri Etieviant), glumci koji su se pojavljivali u više filmova proizvodnje "Braća Pate".

Kada se navedeni sadržaj filma uporedi sa dužinom, možemo se pitati kako je tako složena radnja stala na svega 35 metara filma, odnosno oko 100 sekundi trajanja. Sudeći po opisu sadržaja film se sastojao od najmanje tri kadra: 1) Pred dvorom i prođor zaverenika u dvor, 2) Glavna radnja filma u salonu (uz mogućnost da je to bilo razbijeno na dva kadora) i 3) Dvorska bašta u koju su bačena tela kraljevskog para (možda isti dekor kao i za prvi kadar).

FILMSKA INTERPRETACIJA ISTORIJSKOG DOGAĐAJA

Osnovni cilj ovoga filma bio je, svakako, da kinematografskoj publici prikaže jedan aktuelni događaj, uz pretenzije da putem živih slika interpretira na autentični način jedan ključni trenutak savremene istorije. Međutim, iako je

teško stvarati zaključke o filmu koji ne možemo da vidimo, ipak je očigledno da je postojala težnja da se ovaj događaj na filmu drukčije prikaže i da se zaverenici/ubice bar delimično oslobole odgovornosti.

Kako? Zavera je bila dugo pripremana i cilj je bio jasno postavljen – ubiti i na taj način definitivno ukloniti vladajući kraljevski par, Kralja Aleksandra i Kraljicu Dragu, kako bi na srpski presto bio doveden pretendent iz dinastije Karadorđević. To je učinjeno na veoma svirep i šokantan način koji je osuđen od strane svih zemalja sveta, a najveći broj njih je u znak protesta povukao svoje poslanike iz Beograda. Krunisanju Kralja Petra I Karadorđevića (1904. godine) nije prisustvovao nijedan predstavnik nekog evropskog dvora ili države (osim činovnika poslanstava), a trebalo je da prode nekoliko godina da bi se odnosi Srbije sa svetom normalizovali. Film, međutim, priča sasvim drugu priču: zaverenici (veoma uljudno i civilizovano) podnose Kralju Aleksandru na potpis akt o abdikaciji, a on na to odgovara revolverskim hicem i ubija vođu zaverenika. On je prvi pucao i tako je, sasvim razumljivo, izazvao bes zaverenika koji su onda, u asekstu, izrešetali Kralja, Kraljicu i adutanta! Kriv je onaj ko je prvi pucao, a sve ostalo je posledica njegovog naprasitog postupka!

Razlog ovakve interpretacije ubistva srpske kraljevske porodice danas možemo samo da nagadamo. Da li je to dramaturška slučajnost do koje je došlo prilikom realizacije filma (jer nikakav precizan scenario u to vreme nije pisan)? Ili iza toga stoje neki nama danas nedokučivi politički razlozi, želja da se bar donekle opravdaju oficiri kraljoubice? Da li su simpatije Šarl Patea i njegovih saradnika bile na strani bivšeg pitomca škole Sen-Sir, pa se to odrazilo i na političku konotaciju filma *Ubistvo srpske kraljevske porodice*? Tačni razlozi za ovakvu filmsku interpretaciju zbivanja za koja se i u vreme snimanja jasno znalo da su imala sasvim drugačiji tok (o čemu je i francuska štampa veoma opširno i detaljno pisala) verovatno nam nikad neće biti poznati. Jedino nam se, na osnovu onoga što danas znamo, nameće zaključak da se radilo o filmu koji je – pored ostalog – imao i veoma jasnu političku poruku: za pretvaranje dinastičkog prevrata u krvavu tragediju glavni krivac je žrtva, Kralj Aleksandar Obrenović, koji je u smrt povukao i svoju suprugu Dragu Mašin i sve ostale koji su te noći izgubili živote.

Film je sa velikim uspehom prikazivan po svim evropskim zemljama, posebno onima koje su se graničile sa Srbijom. Međutim, u samoj Kraljevini Srbiji film nikada nije javno prikazivan. Postoji podatak da je jedan putujući kinematograf oko 1904. godine pokušao da prikaže ovaj film u Beogradu, ali su vlasti tu projekciju zabranile a vlasnika, Čeha Franca Prohasku, proterale iz Srbije. O tome slučaju nema nikakvih sigurnih dokaza (arhivska dokumenta, novinske vesti), već se sve zasniva na usmenom svedočenju, što je sa naučnoistraživačke

strane dosta nesiguran izvor.⁹ Iako je na neki način pravdao zaverenike, film je ipak podsećao na krvoproljeće koje je dovelo do promene na prestolu, a Kraljica Draga je, po svemu sudeći, predstavljena kao žrtva koja izaziva simpatije gledalaca, što novi režim nije mogao da dozvoli.

POSLE ŠEST GODINA – NOVA VERZIJA FILMA

Teško je odgovoriti na pitanje da li je uspeh lažnog filmskog žurnala *Ubistvo srpske kraljevske porodice iz 1903. godine* inspirisao preduzeće "Braća Pate" da krajem 1909. godine snime igrani film na istu temu?

Verovalno nije. Međutim, preduzeće "Umetnički film" (Le Film d'Art), koje je bilo sastavni deo "Patea", snimilo je 1909. godine film *Beogradska tragedija* (*La Tragédie de Belgrade*), ovoga puta pravi igrani film o dramatičnim zbivanjima, Majskom prevratu 1903. i ubistvu poslednjih Obrenovića, Kralja Aleksandra i Kraljice Drage. Kako bismo danas rekli – bio je to "rimejk" staroga filma. Film *Beogradska tragedija*, koji nažalost nije sačuvan, bio je dug 255 metara, što znači da je njegovo prikazivanje trajalo blizu 15 minuta. Scenario za taj film je napisao poznati francuski dramski pisac Anri Bataj (Henri Bataille, 1872-1922), koga je Šarl Pate angažovao da radi u preduzeću "Umetnički film". Reditelj filma nije poznat. Glavne uloge su tumačili Šarlota Barbie (Charlotte Barbier), članica pozorišta "Sara Bernar", Leon Arvel (Leon Arvel), član pozorišta "Žimnaz" i Difreni (Dufreny), takođe iz pozorišta "Sara Bernar". O filmu skoro ne znamo ništa. Kopije nema, sačuvanih fotografija nema, a u pariskoj "Biblioteci Arsenal" se nalazi samo deo jednog kadra (dvadesetak sličica) koji, po svemu sudeći, prikazuje prodor zaverenika u Dvor. O sadržaju filma u "Pateovom" katalogu, kataloški broj 3181, navodi se samo sledeće:

"Ovaj kinematografski komad, iz pera velikog dramskog pisaca g. Bataja predstavlja tačnu i podrobnu rekonstrukciju užasne drame koja je, u noći 11. juna 1903. Okrvavila Beogradski Konak.... Gđa Šarlota Barbie i gg. Arvel i Difreni su punom dramskom snagom odigrali užasne scene ove istorijske tragedije."

Ni ovaj film, zbog teme i sadržaja, nikada nije prikazivan u Kraljevini Srbiji, niti ima podataka da je ikada prikazivan u nekoj drugoj jugoslovenskoj zemlji. Iako je prikazivan ne samo u Francuskoj, već i po mnogi drugim evropskim zemljama, izgleda da film nije imao mnogo uspeha, bez obzira na umetnički renome scenariste i nosilaca glavnih uloga.

⁹ Ovaj podatak je dao Radivoje (Rudi) Prohaska, unuk vlasnika navedenog putujućeg bioskopa, prilikom razgovora koji je sa njim 1961. godine obavio Stevan Jovičić, saradnik Jugoslovenske kinoteke (u to vreme). Magnetofonska traka se čuva u Jugoslovenskoj kinoteci u Beogradu.

Iako ima malo nade da će kopija ovoga filma biti pronađena, ipak će nam dalja istraživanja sekundarnih izvora, nadajmo se, dati više podataka i o ovom igranom filmu koji je bio inspirisan ubistvom srpskog kraljevskog para 29. maja/11. juna 1903. godine.

Dejan Kosanović

PATHE'S FILM "THE ASSASSINATION
OF THE SERBIAN ROYAL FAMILY" (1903)

Summary

This paper is concerned with the reconstruction of Pathé's film (false film news, or *les actualités truquées*), "The Assassination of the Serbian Royal Family", made after the 1903 Belgrade's coup d'état and the bloody assassination of the royal couple that scandalized a civilized Europe. Since there are no surviving copies of the film today, the research is based on secondary sources: catalogues, photographs, advertisements. Author's investigation of the available material clearly maps out the film's quite distinctive representation and interpretation of the historical facts. Yet, it is not possible to know for certain if the reason for the film's different shaping of these event lies in the political context, or in the director's talent and use of artistic freedom.